

Michał Czakowski

Prawno-techniczne aspekty umów zawieranych na odległość

1. Uregulowania w systemie prawnym Unii Europejskiej (Dyrektywa 97/7/WE z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość)

Pojawienie się ujednoczonych regulacji prawnych dotyczących umów zawieranych na odległość nastąpiło w dyrektywie 97/7/WE¹. Prace trwały 5 lat, a impuls dający początek pojawił się już 19–20.10.1972 podczas szczytu paryskiego.

Dyrektywa ma przede wszystkim na celu umożliwienie konsumentowi uczestnictwa w zawieraniu transakcji na wspólnym rynku Wspólnoty Europejskiej. Innym celem jaki przyświecał twórcom, było zapewnienie odpowiedniej ochrony konsumentowi poprzez wskazanie obowiązków przedsiębiorców procedur jakie mają przestrzegać przy zawieraniu umów na odległość.

Konsumentem według dyrektywy jest każda osoba fizyczna, działająca w celach niezwiązanych z prowadzoną przez nią działalnością handlową, gospodarczą lub z wykonywaniem zawodu (art. 2 pkt 2). Dostawcą (art. 2 pkt 3) jest każda osoba fizyczna lub prawna, która funkcjonuje według swojej działalności handlowej lub zawodowej. Dostawca w swej działalności musi korzystać ze środków komunikacji na odległość zarówno przed jak i w trakcie sprzedaży lub świadczenia usług.

Środkiem komunikacji na odległość jest każdy środek, który umożliwia zawarcie umowy między konsumentem a dostawcą bez fizycznej obecności. Przykładowe środki wymienia aneks nr 1, są to: druki zaadresowane i niezaadresowane, listy seryjne, reklamy i ogłoszenia w prasie z drukiem zamówienia, katalog, telefon, radio, wideofon, wideotekst, poczta elektroniczna, faks, telewi-

---

¹ Dyrektywa 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość, Dz. U. L 144 z 4.6.1997, P. 0019 – 0027.

zja². Dostawca jest także zobligowany do prowadzenia działalności gospodarczej przy użyciu choćby jednego ze środków porozumiewania się na odległość³. Ze względu na ochronę konsumenta, dostawca może używać niektórych środków tylko za zgodą konsumenta (art. 10 ust. 1). Dodatkowo konsumenci mogą zrezygnować lub sprzeciwić się jakiegokolwiek formie komunikowania się z nimi, bez ich powtórnej zgody, a państwa członkowskie powinny wprowadzić odpowiednie regulacje prawne, które zabezpieczą interesy konsumentów.

Dyrektywa w przeciwieństwie do ustawy polskiej regulującej tę samą materię nie wymienia wśród umów zawieranych na odległość usług finansowych. Poza tym podobnie jak w Ustawie o ochronie niektórych praw konsumentów stosuje się obowiązek informowania oraz termin odstąpienia od umowy, który wynosi siedem dni roboczych, ale w sytuacji gdy odmienne uzgodnienia stron może nie być stosowany⁴.

Dyrektywy nie stosuje się zgodnie z art. 3 do umów zawartych za pomocą automatów sprzedających, zawartych z operatorami łączności przy użyciu publicznych automatów, umów dotyczących nieruchomości (bez najmu⁵), zawieranych na aukcjach.

2. Uregulowania w systemie prawnym Polski (Ustawa dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny)

Specyfikę umów na odległość znajdziemy w ustawie z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny⁶ od artykułu 6 do 17.

Art. 6.1: *Umowy zawierane z konsumentem bez jednoczesnej obecności obu stron, przy wykorzystaniu środków porozumiewania się na odległość, w szczególności drukowanego lub elektronicznego formularza zamówienia niezaadresowanego lub zaadresowanego, listu seryjnego w postaci drukowanej lub elektronicznej, reklamy prasowej z wydrukowanym formularzem zamówienia, reklamy w postaci elektronicznej, katalogu, telefonu, telefaksu, radia, telewizji, automatycznego urządzenia wywołującego, wizjofonu, wideotekstu, poczty elektronicznej lub innych środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. 144, poz. 1204), są umowami na*

---

² S. Wikariak, *Reklamy zaślaniające strony internetowe mogą być nielegalne*, Rzeczpospolita z dnia 3–4.03.2007 r., s. C 1.

³ M. Hładyszewski, *Umowy zawierane na odległość*, [w:] E. Nowińska, P. Cebula pod red., *Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*, Kraków 2005 r., s. 131.

⁴ Więcej informacji dla klienta na odległość, Rzeczpospolita z dnia 8–9.10.2005 r., s. C 1.

⁵ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2005 r., s. 94.

⁶ Dz. U. z 2002 r., Nr 126 poz. 1068 z późn. zm.

odległość, jeżeli kontrahentem konsumenta jest przedsiębiorca, który w taki sposób zorganizował swoją działalność.

Ważne odnotowania są także kolejne ustępy artykułu 6. Ustęp drugi stanowi, że propozycja zawarcia umowy w postaci oferty, zaproszenia do składania ofert lub zamówień albo do podjęcia rokowań powinna jednoznacznie i w sposób zrozumiały informować o zamiarze zawarcia umowy przez tego, kto ją składa.

Zgodnie z ustępem trzecim uprzednia zgoda konsumenta jest wymagana gdy przedsiębiorca posługuje się telefonem, wizjofonem, telefaksem, pocztą elektroniczną, automatycznym urządzeniem wywołującym lub innym środkiem komunikacji elektronicznej w celu złożenia propozycji zawarcia umowy.

Istotne ze względu na interes konsumenta jest to, że posłużenie się środkami porozumiewania się na odległość w celu złożenia propozycji zawarcia umowy nie może odbywać się na koszt konsumenta.

Spełnienie wszystkich przesłanek zawartych w ust.1, musi nastąpić w chwili zawierania umowy. Natomiast zgodnie z art. 2 ust 5 u.s.u.d.e⁷: *środki komunikacji elektronicznej – rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinformatyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między systemami teleinformatycznymi, a w szczególności pocztę elektroniczną.*

W ustawie pojawiają się pojęcia konsumenta obok przedsiębiorcy, które są zdefiniowane odpowiednio w art. 22¹kc (za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową) oraz art. 43¹ (Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową)⁸.

Ciężar dowodu, że dana umowa jest umowa zawierana na odległość spoczywa zgodnie z art. 6 kc na konsumentcie⁹. W umowach zawieranych na odległość występuje także obowiązek informacji¹⁰ konsumenta przez przedsiębiorcę.

Ustawa określa wyłączenia podmiotowe, do których nie stosuje się umów zawieranych na odległość:

- o renty, zawieranych z wykorzystaniem automatów sprzedających, z wykorzystaniem innych automatów umieszczonych w miejscach prowadzenia handlu, zawartych z operatorami telekomunikacji przy użyciu publicznych automatów telefonicznych, dotyczących nieruchomości (bez najmu), uczestnictwa w otwartych lub pracowniczych funduszach emerytalnych.

⁷ Ustawa z dnia 18.07.2002r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną Dz. U. z 2002 r. Nr 144 poz. 1204 z późn. zm.

⁸ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa, 2004 r., s. 198 i n.

⁹ E. Łętowska, *Europejskie prawo umów konsumenckich*, Warszawa, 2004 r., s. 278.

¹⁰ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa, 2005 r., s. 169.

Od niedawna, wraz z nowelizacją 2004, przepisy umów na odległość stosuje się do usług finansowych¹¹. Art. 16 u.o.n.p.k wymienia przykładowe usługi finansowe:

- czynności bankowe,
- umowy kredytu konsumenckiego,
- czynności ubezpieczeniowe,
- umowy uczestnictwa funduszach inwestycyjnych.

Ostatni artykuł (17) ze względu na zawartą treść wywołuje wiele kontrowersji.

Nie można w drodze umowy wyłączyć lub ograniczyć praw konsumenta określonych w art. 1–16e, także w razie dokonania wyboru prawa obcego.

Artykuł 17 jest zgodny z art. 25 § 1 p.p.m.¹², strony mogą w tym wypadku wybrać prawo, które pozostaje w związku z zobowiązaniem¹³, jednakże prawo to może zapewniać mniejszą ochronę konsumenta, w tym wypadku dojdzie do kumulatywnego zastosowania prawa polskiego oraz obcego. Prawo polskie będzie zastosowane dopełniająco, w takim zakresie w jakim są braki w ochronie konsumenta. Dojdzie w tej sytuacji do zerwania z jednością statutu kontraktowego, ponieważ obok prawa wskazanego przez łącznik wyboru – *lex voluntatis*¹⁴, może nastąpić zastosowanie prawa wskazanego uzupełniająco. W sytuacji natomiast art. 26–29 p.p.m. gdy jest właściwe prawo obce lub przedsiębiorca oferujący swoje usługi ma siedzibę z granicą nie ma możliwości zastosowania artykułów 1–16 z u.o.n.p.k. Przytoczona przed chwilą wizja jest krytykowana przez doktrynę prawniczą¹⁵.

Istotne przepisy w ustawie mające związek, z zawarciem umowy za pomocą podpisu elektronicznego wprowadza art.10. 1. Przepis ten w jasny sposób określa możliwość odstąpienia od umowy przez konsumenta.

Termin dziesięciodniowy, w którym konsument może odstąpić od umowy, liczy się od dnia wydania rzeczy, a gdy umowa dotyczy świadczenia usługi – od dnia jej zawarcia.

Wedle projektu rozporządzenia w sprawie warunków sprzedaży wysyłkowej produktów leczniczych i sposobu ich dostarczania do odbiorców autorstwa Ministerstwa Zdrowia, leków zakupionych w sieci nie będzie można zwracać w ciągu 10 dni¹⁶. W wyjątkowych sytuacjach, kiedy lek został niewłaściwie wydany lub posiada wady jakości, nabywca będzie mógł zwrócić lek¹⁷.

¹¹ M. Chudzik, A. Fran, A. Grzywacz, *Prawo handlu elektronicznego*, Bydgoszcz – Kraków 2005 r., s. 86.

¹² Ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe, Dz. U. 1965 r. Nr 46 poz. 290 z późn. zm.

¹³ M. Mataczyński, *Przepisy wymuszające swoje zastosowanie w polskim prawie konsumenci*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003 r., z. 3, s. 43.

¹⁴ W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, Poznań 1996 r., s. 42.

¹⁵ M. Pazdan, M. Szpunar, Conflict In the Matter of Consumer Protection laws [w:] *The Evaluation of the New Polish Legislation in the Matter of Consumer Protection from the European perspective*, pod red. M. Kępiński, Zakrzewo 2001 r., s. 114–115.

¹⁶ E. Usowicz, *Zasady działalności aptek są niejasne*, „Rzeczpospolita” z dnia 19.04.2007 r., s. C 4.

¹⁷ E. Usowicz, *Ostrzejsze warunki sprzedaży dla e - aptek*, „Rzeczpospolita” z dnia 24.04.2007 r., s. C 1.

3. Umowa elektroniczna

Zrozumienie idei zawierania umów na odległość przy wykorzystaniu podpisu elektronicznego, wymaga zapoznania się z podobnym, ale nie do końca pokrywającym się pojęciem umowy elektronicznej, która to często może być zawierana drogą elektroniczną, czyli także na odległość.

Próbę definicji czym są umowy elektroniczne odnajdziemy w książce Jacka Gołaczyńskiego¹⁸ „Umowy elektroniczne – próby definicji.” W oparciu o dyrektywę 2000/31/WE z 4.05.2000¹⁹ r. jak również częściowo na podstawie dyrektywy 97/7/WE z 9.05.1997 r. o ochronie konsumentów w odniesieniu do umów zawieranych na odległość²⁰ oraz polskiego prawa, Gołaczyński stara się podjąć próby zdefiniowania umowy elektronicznej, przywołując przy tym wybrane opisy.

Autor podaje, że to m.in. takie umowy, które zajmują się świadczeniem usług w drodze elektronicznej. Wskazanie na takie umowy odnajdziemy w części 3 „Umowy zawierane za pomocą środków elektronicznych” dyrektywy 2000/31/WE z 4.05.2000 w sprawie niektórych aspektów prawnych usług w społeczeństwie elektronicznym, a w szczególności o handlu elektronicznym w obrębie wolnego rynku. Dyrektywa ta reguluje ogólną problematykę handlu elektronicznego oraz umów elektronicznych. Dyrektywa określa wymogi wobec państw, które mają zapewnić, żeby systemy prawne zagwarantowały bezproblemowe zawieranie umów za pomocą środków elektronicznych. Przepisy wskazują także na prawną doniosłość tychże umów jak również, zakazują umniejszania i dyskryminowania ich, tylko ze względu na formę w jakiej zostały zawarte. Jednakże niektóre rodzaje umów z tego względu, że zawarte są w formie elektronicznej mogą zostać pominięte lub całkowicie wyłączone z powyższej reguły. Do tych umów należą: dotyczące nieruchomości (z wyjątkiem najmu), umowy, w których niezbędny jest udział sądu lub innej władzy publicznej a także zawodów wykonujących władzę publiczną, dotyczące udzielenia poręczenia i gwarancji z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa spadkowego.

Dyrektywa ta określa również co należy robić w przypadku złożenia zamówienia dla stron będących konsumentami. Są to szczegółowe wymagania, które nakazują, że dostawca usług bez względnej zwłoki musi dostarczyć potwierdzenie otrzymania zamówienia od odbiorcy przy użyciu środków elektronicznych. Otrzymanie i potwierdzenie zamówienia z wyjątkiem (art. 11) gdy umowę zawarto za pomocą poczty elektronicznej lub innego odpowiadającego instrumentu porozumiewania się, uważa się za odbyte, w sytuacji gdy strony mogą się z nimi zapoznać.

¹⁸ J. Gołaczyński, *Umowy elektroniczne – próba definicji*, [w:] pod red. J. Gołaczyński, *Prawo umów elektronicznych*, Kraków 2006 r., s. 11.

¹⁹ Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym, Dz. U. U.E. L 178 z 17.7.2000, P. 0001 – 0016.

²⁰ Szerzej w kolejnym punkcie dotyczącym przedstawionej dyrektywy.

Umowa elektroniczna jest świadczona przy wykorzystaniu drogi elektronicznej zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 5.07.2002 roku o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym²¹, stanowi, że usługa jest świadczona drogą elektroniczną, jeżeli jej wykonanie następuje przez przesłanie i odebranie w punkcie docelowym danych przy wykorzystaniu urządzeń elektronicznych przetwarzających, a także przez kompresję cyfrową oraz przechowywujących dane i transmitowanych za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnych²².

Umową elektroniczną jest według W. Kiliana porozumienie się ze sobą za pomocą środków technicznych w celu przeprowadzenia transakcji dotyczących dóbr niematerialnych (on-line) lub stworzenie na drodze elektronicznej podstaw do wydania dóbr materialnych (off-line). W. Srokosz przytacza, że zazwyczaj używa się pojęcia umów on-line. Specyficzna konstrukcja umów on-line znajduje się w opracowaniach J. Barty, R. Markiewicz, którzy dzielą je na dwa typy umów. Pierwsze, dotyczą informatycznych usług np. dostęp do bazy danych. Drugie to takie, które występują w tradycyjnym obrocie np. umowa sprzedaży²³. Przeciwnieństwem i odpowiedzią jest pogląd W. Kocota: umowy on-line są zawierane w ramach aktywnego dostępu do wszystkich zasobów on-line (czyli odniesienie do pojęcia umów on-line oraz off-line)²⁴. P. Podrecki charakteryzuje umowy zawierane w Internecie (on-line) jako ogół stosunków prawnych, których istotnym elementem jest wykorzystanie stron sieci jako środka komunikowania i przekazywania oświadczeń woli w celu zawarcia umowy²⁵. Natomiast według A. Stosio zawarcie umowy za pośrednictwem internetu polega na wymianie za pomocą tego medium stosownych oświadczeń woli przez strony umowy²⁶.

Umowy on-line to takie, w których strony mają aktywny dostęp do internetu. W umowach off-line, strony zawierają umowę bez aktywnego dostępu do wszystkich zasobów internetu, nie mogą przez to efektywnie uczestniczyć w wymianie informacji²⁷.

Umowy elektroniczne należy wyodrębnić od tradycyjnych, ponieważ występują w nich zasadnicze różnice. Odmienność polega na tym, że różnią się przede wszystkim sposobem komunikacji, wykonania samej umowy, używaniem środków komunikacji na odległość, zdobywaniem informacji o stronach, formą i brakiem materialnej przestrzeni²⁸.

²¹ Dz. U. z 2002 r., Nr 126, poz. 1068 z późn. zm.

²² Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne, Dz. U. z 2004 r. Nr 171, poz. 1800.

²³ J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Kraków 1998 r., s. 89.

²⁴ W. Kocot, *Elektroniczna forma oświadczenia woli*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001 r., nr 3, s. 2.

²⁵ P. Podrecki (red.), *Prawo Internetu*, Warszawa 2004 r., s. 40.

²⁶ A. Stosio, *Umowy zawierane przez internet*, Warszawa 2002 r., s. 132.

²⁷ W. Srokosz, *Umowa rachunku bankowego on Line*, „Prawo Bankowe” 2001 r., nr 21, s. 21.

²⁸ W. Kilian, *Umowy elektroniczne* [w:] pod red. J. Gołaczyński, *Prawne i ekonomiczne aspekty komunikacji elektronicznej*, Warszawa 2003 r., s. 210.

Umowa elektroniczna według definicji Gołaczyńskiego spełniać musi kilka podstawowych warunków. Autor dokonuje rozróżnienia umowy elektronicznej od tradycyjnej ze względu na występowanie choćby jednego z podstawowych kryteriów.

Pierwsze to kryterium zawarcia umowy. Wyróżniamy tutaj umowę zawartą przez złożenie oświadczeń woli w postaci elektronicznej (on-line) oraz umowę zawartą przez złożenie oświadczeń woli w postaci elektronicznej np. poprzez wymianę oświadczeń woli zawartych na CD-romie, dyskietce (off-line).

Drugim kryterium ze względu, na które możemy rozpoznać umowę elektroniczną jest wykonanie umowy. Tutaj występuje podział na cztery umowy. Pierwszą jest umowa, która została zawarta przez złożenie oświadczeń woli w postaci elektronicznej (on-line) i wykonana przez spełnienie świadczenia w postaci elektronicznej (on-line) – umowa elektroniczna sensu *strictae*. Drugą jest umowa, która została zawarta przez złożenie oświadczeń woli w postaci elektronicznej (off-line) i wykonana przez spełnienie świadczenia w postaci (off-line). Trzecią jest umowa, która została zawarta przez złożenie oświadczeń woli w postaci elektronicznej (on-line) i wykonana przez spełnienie świadczenia w postaci tradycyjnej. Czwartą jest umowa, została zawarta przez złożenie oświadczeń woli w postaci tradycyjnej i wykonana przez spełnienie świadczenia w postaci elektronicznej (on-line)²⁹.

Autor różnicuje umowy elektroniczne także według innego podziału na bezpośrednie (dotyczą przedmiotu zapisanego w postaci elektronicznej lub można je spełnić poprzez sieć teleinformatyczną np. administrowanie serwerem internetowym, jak również mogą to być usługi np. dostęp do baz danych, sieci) i pośrednie (zawierane są za pomocą środków komunikacji elektronicznej, wykonywane w postaci tradycyjnej). Kolejny podział to umowy elektroniczne zawierane pomiędzy przedsiębiorcami (B2B), pomiędzy konsumentami (C2C) i z udziałem konsumenta (B2C), w których jest on szczególnie chroniony³⁰.

Dokonawszy analizy pojęcia umów elektronicznych, można spróbować wpasować je w ramy umów zawieranych na odległość za pomocą podpisu elektronicznego. Umowy tak zawarte musiałyby charakteryzować się następującymi cechami, takimi jak złożenie oświadczenia woli w drodze elektronicznej formy on-line (np. podpis elektroniczny za pośrednictwem internetu – poczta elektroniczna), a więc nie obejmuje off-line (np. podpis elektroniczny na nośniku – CD-rom). Świadczenie za to może zostać spełnione w postaci elektronicznej (on-line wykonanie jakiejś usługi informatycznej poprzez sieć teleinformatyczną. W Polsce problematykę świadczeń na odległość reguluje ustawa z 18.07.2002 r.³¹ o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Świadczenie odbywa się przy użyciu systemów teleinformatycznych, czyli *zespół współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania, zapewniający przetwarzanie i przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych poprzez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego*

²⁹ J. Gołaczyński, dz. cyt., s. 22.

³⁰ Tamże, s. 23–24.

³¹ Dz. U. z 2002 r., Nr 144, poz. 1204 z późn. zm.

rodzaju sieci urządzenia końcowego w rozumieniu ustawy z dnia 21 lipca 2000 r. – Prawo telekomunikacyjne³², są to usługi z zakresu aktywnego połączenia z publiczną siecią teleinformatyczną tylko on-line, nie posiadają substratu materialnego, zaświadczone poza obecnością stron, świadczone na indywidualne żądanie usługobiorcy³³. Świadczenie według umowy na odległość zawartej przy pomocy podpisu elektronicznego może zostać spełnione także w postaci off-line (wydanie nośników z danymi informatycznymi), ale również tradycyjnej (wydanie przedmiotu). Umowy zawarte na odległość przy pomocy podpisu elektronicznego dotyczą tylko sfery przedsiębiorca – konsument (B2C).

Można więc stwierdzić, że umowy zawierane na odległość za pomocą podpisu elektronicznego wyczerpują znamiona umowy elektronicznej.

4. Środki komunikacji elektronicznej służące zawieraniu umów na odległość

4.1 Poczta elektroniczna

E-mail to korespondencja w postaci wiadomości transmitowana przez sieć komputerową między terminalami użytkowników, *electronic mail*³⁴. Poczta elektroniczna składa się z dwóch części, pierwsza to login, druga to domena³⁵, która jest odpowiednikiem (tłumaczeniem na język człowieka języka maszyny) ciągu cyfr oddzielonych kropkami. Informuje na jakim serwerze użytkownik ma swoją skrzynkę.

Poczta elektroniczna jest głównie nośnikiem wiadomości. Jednakże współczesne programy pocztowe posiadają wiele dodatków, które poprawiają wygląd i funkcjonalność. Istnienie takich dodatków jest istotne przede wszystkim, gdy chodzi o ochronę przed tak zwaną pocztą niechcianą – *spamerem*. Poczta elektroniczna, umożliwia odbiór wiadomości i odpowiadanie na nie w wybranej przez użytkownika chwili, przez co daje komfort czasowy w porównaniu np. z innymi środkami komunikacji na odległość. Od strony technicznej poczta elektroniczna zbudowana jest w oparciu o dwa protokoły POP oraz SMTP³⁶. Pierwszy to Post Office Protocol- standardowa metoda przechowywania wiadomości pocztowych. Drugi to Simple Mail Transfer Protocol jest to najczęściej wykorzystywana metoda do rozsyłania poczty w Internecie³⁷.

³² Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne, Dz. U. z 2004 r., Nr 171, poz. 1800.

³³ S. Stanisławska-Kloc, Świadczenie usług drogą elektroniczną – aspekty konsumencie, [w:] pod red. P. Cybula, E. Nowińska, *Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*, Kraków 2005 s. 268.

³⁴ K. Waćkowski, J. Krawiec, J. Bereda, *Informatyka, terminologia, znormalizowanie i wykaz norm*, Warszawa 2006 r., s. 218.

³⁵ Wirtualna Polska, *Internet krok po kroku*, Gdańsk 2000 r., s. 25.

³⁶ M. Kamiński, *Cyfrowa skrzynka*, „Komputer Świat”, 2007 r., nr 11, s.18.

³⁷ Ch. Crumlish, *Internet dla zabieganych*, Warszawa 2000 r., s. 121.

Poczta elektroniczna umożliwia także uczestnictwo w grupach dyskusyjnych³⁸ (zorganizowana tematycznie lista użytkowników chcących się wymienić określonymi poglądami), jak również przesyłanie plików z dowolną zawartością.

Jednym ze współczesnych zabezpieczeń poczty elektronicznej jest szyfrowanie (podobnie jak w podpisie elektronicznym) dostępu do skrzynki. Na stronach internetowych istnieją specjalne odesłania, które można zauważyć po charakterystycznym adresie w pasku przeglądarki: <https://>. Wchodząc na taką stronę użytkownik zyskuje większą pewność, że jego dane, hasło oraz zawartość skrzynki pocztowej, będą zabezpieczone przed dostępem osób trzecich. Należy pamiętać, że zwykła poczta elektroniczna jest często narażona na ataki hakerów, dlatego nie należy ufać wiadomościom, które nie są opatrzone podpisem cyfrowym³⁹.

Poczta elektroniczna, ze względu na prostotę obsługi i powszechność, często jest używana zarówno do zawierania umów na odległość, jak również do wcześniej podjętej działalności reklamowej przedsiębiorcy, który rozsyła informacje o swojej ofercie do zainteresowanego konsumenta, ale czasem wbrew jego zgodzie⁴⁰.

4.2 Inne środki komunikacji elektronicznej

W Internecie istnieje wiele środków, które służą użytkownikom do komunikowania się, nie tylko w celach handlowych.

Najpopularniejsze komunikatory to m.in. GaduGadu, Tlen⁴¹, IRC, Skype, Messenger. Właściwie wszystkie, oprócz IRC-a zapewniają możliwość rozmowy w formie tekstowej i głosu dodatkowo wspomaganego poprzez kamery internetowe dające oprawę wizualną. Oprócz wspomnianych już komunikatorów, bardzo popularne są czaty (dyskusja na żywo w formie tekstowej, wieloużytkownikowa), fora internetowe (dyskusja z umieszczaniem wiadomości na specjalnie przygotowanych do tego stronach, zazwyczaj takie zapisy pozostają długo w formie niezmienionej, często archiwizowanej).

Jednakże najbardziej popularne dla przedsiębiorców internetowych są tzw. formularze internetowe, lub specjalnie przygotowane w podobnej formie sklepy internetowe (e-commerce)⁴². Są to programy dzięki którym można zbierać zamówienia od klientów, którzy wypełniają odpowiednio przygotowane pola na stronie internetowej. Sklepy internetowe są zazwyczaj zbudowane na podstawie popularnych skryptów CGI lub języka programowania PHP, Java, kom-

³⁸ G. Burgess Allison, *Przewodnik po internecie dla prawników*, Warszawa 1998 r., s. 87.

³⁹ D. Dorozuński, *Hakerzy. Technoanarchiści cyberprzestrzeni*, Gliwice 2001r., s. 92.

⁴⁰ M. Kosiarski, *Firmy i społecznicy rządziej zareklamują się e-mailem*, „Rzeczpospolita” z dnia 17.05.2007 r., s. C1;

E. Usovicz, *Apteki mogą rozwijać e-sprzedaż, ale muszą ograniczyć reklamę*, „Rzeczpospolita” z dnia 16.04.2007 r., s. C 7.

⁴¹ M. Rabij, *Giganci łakną tleny*, „Newsweek” z dnia 22.04.2007 r., s. 42.

⁴² M. Rabij, *Wielkie ż@rcie*, „Newsweek” z dnia 3.06.2007 r., s. 52.

ponentów ActiveX. Dodatkowo dostęp do konta kupującego może być szyfrowany. Informacje, umieszczane przez użytkownika w odpowiednich rubrykach są przesyłane na serwer sklepu, gdzie następuje ich weryfikacja i realizacja zamówienia.

Widząc współczesne techniki stosowane w środkach komunikacji elektronicznej można stwierdzić, iż stosowanych jest wiele zabezpieczeń, które czasem przy wykorzystaniu szyfrowania certyfikatów dorównują bezpiecznemu podpisowi elektronicznemu. Jedyną zasadniczą różnicą jest to, że są to twory dobrowolne i stosowane z różnym skutkiem w przeciwieństwie do podpisu elektronicznego, wobec którego wymagania są jasno sprecyzowane, czyniąc ujednolicony standard, który jest dodatkowo prawnie skuteczny. Z drugiej strony, można stwierdzić, że podpis elektroniczny jeśli są tylko spełnione wymagania ustawowe⁴³ funkcjonuje mimowolnie np. podpisując się pod zamówieniem składanym za pomocą poczty elektronicznej, konsument, używa podpisu, ale jest to tylko jego zwykła postać. Taka implementacja jest rozwiązaniem dość połowicznym w przeciwieństwie do zastosowania podpisu elektronicznego bezpiecznego, który to mógłby wzbogacić środki komunikacji elektronicznej o pewne i stabilne rozwiązanie.

---

⁴³ Szerzej: część I, rozdział 5. art. 8 Ustawy o podpisie elektronicznym, nie potrzeba certyfikatu kwalifikowanego i bezpiecznego urządzenia do składania podpisu elektronicznego, ażeby podpis wywołał skutki prawne.